

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministerietElinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Kevään 2019 toimialojen näkymät

Sosiaali- ja terveystalvet

29.5.2019

Sote-palvelujärjestelmässä yritysten potentiaali tulisi tunnistaa ja hyödyntää strategisesti

Maakunta- ja sote-uudistus kaatuivat 8.3.2019. Myös uudistusten valmistelu päättyi. Sittemmin maakuntien valmistelutyössä on keskitytty valmistelun alasajoon sekä tehdyn työn dokumentointiin. Hallitusneuvottelualueiden puheenjohtajat linjasivat 23.5.2019, että sosiaali- ja terveystalvetujen järjestäminen kootaan 18 itsehallinnolliselle maakunnalle. Maakunnat tuottaisivat talvetut pääosin julkisena talvetutena, jota yksityinen sektori täydentäisi. Yritykset ovat kuitenkin edelleen osa talvetutjärjestelmäkokonaisuutta. Sote-alan yrityskentällä tapahtuu koko ajan muutoksia. Kansallisen sote-palvelujärjestelmän kehittäminen voi parhaimmillaan samanaikaisesti edistää paitsi väestön hyvinvointia, myös alan vientimarkkinoiden ja kansainvälisen kysynnän kasvua.

Yritykset ovat tärkeä osa sote-palvelujärjestelmäkokonaisuutta

Sosiaali- ja terveystalvetuiden pidemmän ajan trendinä on ollut yritysten ja kolmannen sektorin tuottajien kasvava osuus talvetutuotannossa. Julkisen sektorin tuottajien osuus on laskenut, mutta sen rooli rahoittajana on säilynyt keskeisenä¹. Erityisesti sosiaali- ja terveystalvetuissa yritysten rooli on jo nykyisellään merkittävä. THL:n tilastojen mukaan² yritykset ja kolmas sektori ovat merkittävä tuottaja sosiaali- ja terveystalvetuiden palveluasumisessa. Esimerkiksi mielenterveyskuntoutujien palveluasumisen tuottavat pääasiassa yritykset ja kolmas sektori noin 91 prosentin osuudellaan. Myös esimerkiksi ikääntyneiden tehostetussa palveluasumisessa yritysten ja järjestöjen rooli on merkittävä. Näin ollen yritykset eivät ole julkisesti rahoitetusta kokonais- ja terveystalvetujärjestelmästä irrallinen, vaan tiivis ja joillakin alatoimialoilla keskeinenkin osa nykyistä talvetutjärjestelmää³. Vaikka hallitusneuvottelualueiden puheenjohtajat linjasivat, että maakunnat tuottavat talvetut pääosin julkisina talvetutina ja yksityinen ja kolmas sektori täydentävät julkista tuotantoa⁴, on ilmeistä, että yritykset ovat edelleen tärkeä osa talvetutjärjestelmäkokonaisuutta.

Monipuolistuvan tuottajarakenteen myötä yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyö ja kumppanuus korostuvat toimintatapoina, joilla edistetään talvetutkokonaisuuksien saumattomuutta ja asiakkaan saamaa hyötyä. Julkisten talvetutuiden uudistamiseksi ja tarvittavien innovaatioiden aikaansaamiseksi, on eri toimijoiden osaaminen pystyttävä hyödyntämään entistä laajemmin. Tämä

¹ ks. Kotakorpi, K. & Seuri, A. (2019). Yksityisen ja julkisen sektorin työnjako sosiaali- ja terveystalvetuissa. Talous ja yhteiskunta 1/2019.

² Arajärvi, M, Väyrynen, R. & Kuronen, R. (2018). Kotihoito ja sosiaali- ja terveystalvetuiden palvelut 2017. THL. Tilastoraportti 41/2018.

³ Yritykset ovat osa julkisesti rahoitettua sote-palvelujärjestelmää ulkoistusten, hankintojen, ostopalvelujen ja talvetutseleiden myötä.

⁴ VNK tiedote 262/2019: Hallitusneuvottelualueiden puheenjohtajien linjaus sosiaali- ja terveystalvetuiden uudistuksesta.

edellyttää aktiivista yhteistyötä, vuoropuhelua ja yhteiskehittämistä vastakkainasettelun sijaan. Yritykset eivät kuitenkaan osallistu pelkästään julkisesti rahoitettuun sote-palvelujärjestelmään, vaan niiden markkinoista yksityinen kysyntä ja esimerkiksi työterveyshuolto muodostavat tärkeän osan.

Kumppanuuden hyötyjen aikaansaaminen edellyttää, että kaikenkokoiset yritykset voivat toimia markkinoilla. Sote-palvelujen yritys kenttä on varsin pienyritysvaltainen; noin 95 prosenttia alan yrityksistä on alle 10 henkeä työllistäviä mikroyrityksiä, suuria yrityksiä (≥ 250 henkeä työllistäviä) oli vuonna 2017 yhteensä 43.⁵ Valinnanvapauteen liittyneen palvelusetelikokeilun myötä on käynyt ilmi, että erityisesti pienet yritykset ovat kokeneet markkinoilla toimimisen haastavaksi. Laajojen palvelukokonaisuuksien edellyttäminen voi toimia markkinoille tulon esteenä. Myös alkuvaiheen taloudelliset riskit voivat muodostua esteiksi pienten yritysten markkinoille pääsyyn.⁶

Sote-palvelujärjestelmän uudistamisen jatkuu myös seuraavan hallituksen ohjelmassa, siksi on tärkeää hyödyntää kerätyt kokemukset ja opit markkinoiden toimivuudesta, jotta innovaatioiden synnyn kannalta oleellista yhteistyötä ja kumppanuutta voidaan tukea. Tämä edellyttää panostamista uudenlaisiin työkaluihin ja järjestäjäosaamiseen. Oleellista on myös palveluiden tuottajien, erityisesti pk-yritysten ja -säätiöiden, valmiuksien lisääminen esimerkiksi vaikuttavuuden edistämiseksi. Eri sektoreista muodostuvan kokonaisuusnäkökulman tulisi ohjata sote-palvelujärjestelmän suunnittelua sektorikohtaisen suunnittelun sijaan.

Tärkeää on myös luoda innovaatioiden syntymiselle ja soveltamiselle sekä alan yritysten kasvulle otollinen toimintaympäristö. Parhaimmillaan yhteistyö ja palveluiden uudistuminen tarjoavat mahdollisuudet referenssihankkeisiin ja niiden myötä uusiin vientituotteisiin.

Alan henkilöstöstä pulaa – myös työpaikkojen henkilöstökokemus ja johtaminen vaativat huomiota

Sote-palvelualan yritysten määrä on viime vuosina lievästi laskenut (v. 2017 18 387 yritystä). Samanaikaisesti on henkilöstömäärä alan yrityksissä kasvanut voimakkaasti. Vuonna 2017 alan yrityksissä oli yhteensä 75 652 työntekijää.⁷

Henkilöstömäärä on kasvanut alan keskisuurissa ja suurissa yrityksissä. Pienissä ja mikroyrityksissä henkilöstömäärä on sen sijaan laskenut vuosien 2016 ja 2017 välillä.⁸ Myös vuoden 2017 jälkeen alan yritysten henkilöstömäärä on kokonaisuutena edelleen kasvanut, kuten alla olevista kuvioista ilmenee.

Suhteellisesti eniten on kasvanut sosiaalialan avopalvelujen henkilöstö. Väestön ikääntymisen lisäksi henkilöstömäärän kasvuun vaikuttaa pyrkimys lisätä avohoidon palveluita laitoshoidon sijaan. Yritysten henkilöstömäärä tulee jatkossakin nousemaan, sillä myös palvelutarve kasvaa. Hallitusneuvottelujen sote-linjauksista huolimatta yritysten rooli on edelleen tärkeä ja työvoimavaltaisena alana myös yritysten henkilöstömäärä kasvanee. Yritysten henkilöstömäärän kasvu voi kuitenkin hidastua ja erityisesti alan pienempien yritysten rekrytoinnin voivat jatkaa laskuaan, mikäli näkymät heidän osaltaan heikkenevät.

Muiden toimialojen tavoin sosiaali- ja terveysalan palveluntuottajat kohtaavat ongelmia osaavan työvoiman saatavuudessa. Rekrytointiongelmat eivät helpotu tulevaisuudessakaan osajien eläköityessä ja ikäluokkien pienentyessä. Työvoiman saatavuuteen vaikuttavien tekijöiden ohella tulee kiinnittää huomiota myös henkilöstön sitoutumiseen ja motivoimiseen. Henkilöstöjohtamisen kysymykset korostuvat, kun kilpailu työvoimasta kiristyy. Sote-alalla olisikin syytä keskittyä siihen, millainen on alan henkilöstökokemus, millaisista asioista se muodostuu ja miten sitä voitaisiin parantaa ja johtaa.

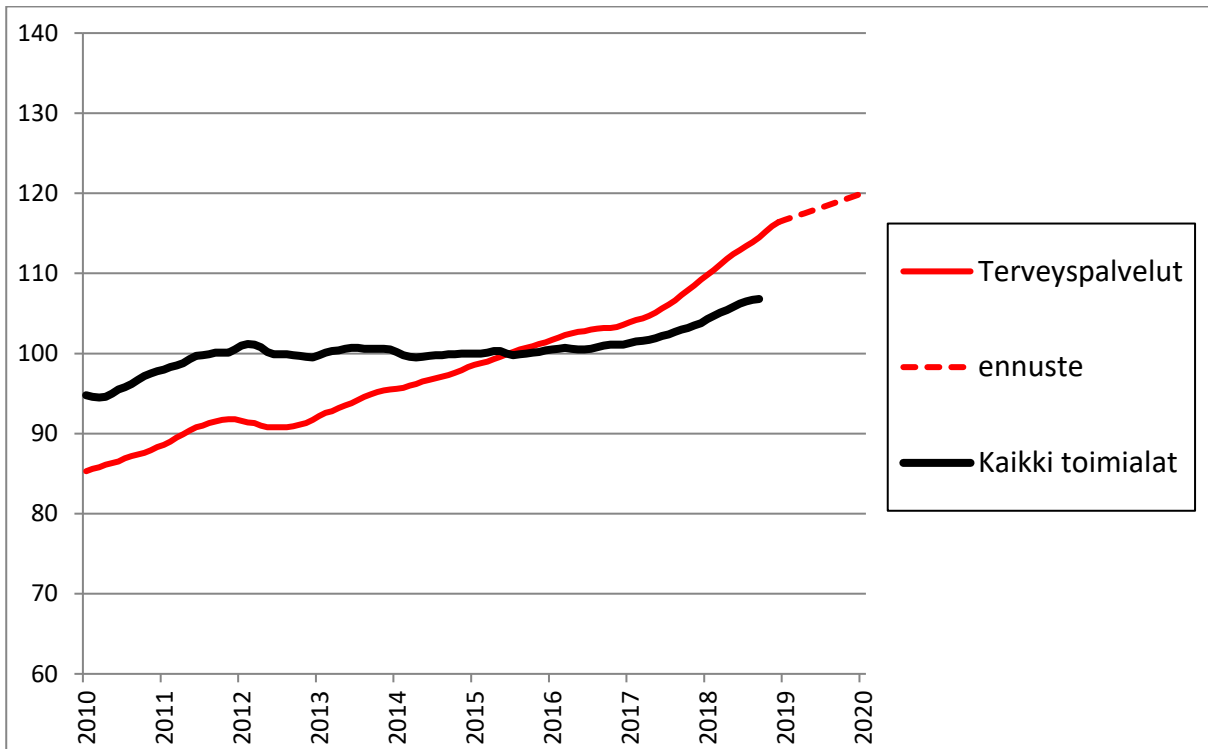
⁵ Tilastokeskus, toimialoittainen yritystietopalvelu.

⁶ Valinnanvapaukokeilun kärkihankekauden arviointi, sote-keskukset. Maaliskuu 2019. Owl Group.

⁷ Tilastokeskus, toimialoittainen yritystietopalvelu.

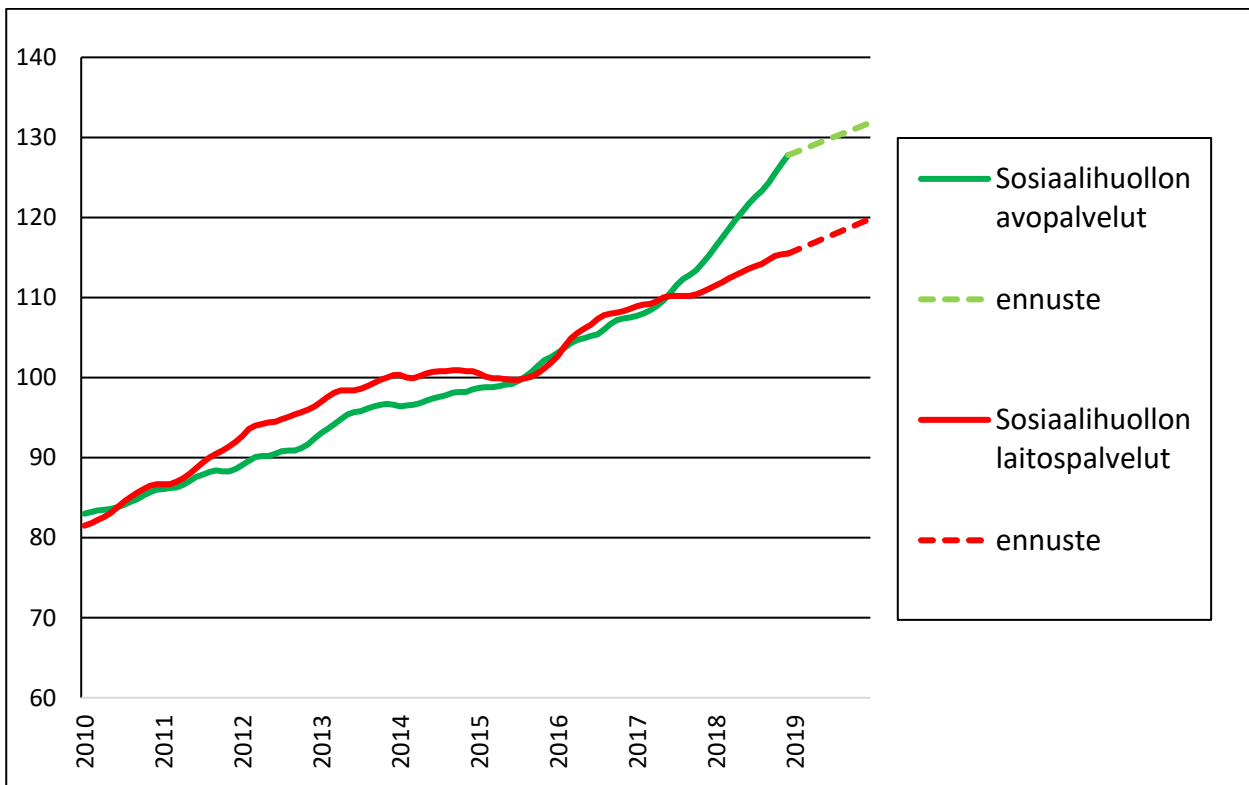
⁸ Tilastokeskus, toimialoittainen yritystietopalvelu.

Kuva 1. Henkilöstömäärän indeksin kehitys 2010-2018 ja lähiajan ennuste terveystaloudessa (pl. julkinen sektori)

Lähde: Tilastokeskus, asiakaskohtainen suhdannepalvelu. Vuosi 2015=100

Kuva 2. Henkilöstömäärän indeksin kehitys 2010-2018 ja lähiajan ennuste sosiaalihuollossa (pl. julkinen sektori)

Lähde: Tilastokeskus, asiakaskohtainen suhdannepalvelu. Vuosi 2015=100

Palvelujärjestelmä hyötyy uudesta teknologiasta

Terveysteknologian vienti on yltenyt jälleen ennätukseen: 2,3 miljardiin euroon vuonna 2018.⁹ Vaikka terveysteknologian vienti on tärkeää, tulisi innovaatiot saada hyödyttämään myös kotimaista palvelujärjestelmää ja vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin entistä paremmin. Myös palvelujärjestelmään tiiviisti integroiduilla teknologioilla ja näistä muodostuvilla kokonaisratkaisuilla sekä osaamisella voisi olla kysyntää kansainvälisesti.

Laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä tuli voimaan keväällä 2019. Toisilaki mahdollistaa sote- tietojen käytön muiden muassa innovaatio- ja kehittämistoimintaan. Tämä tarjoaa yrityksille runsaasti aivan uudenlaisia mahdollisuuksia esimerkiksi uusien palvelujen kehittämiseksi dataa hyödyntämällä.

Lisätietoja:

Toimialapäällikkö **Terhi Tevameri**, Varsinais-Suomen ELY-keskus, puh. 029 502 3075,
terhi.tevameri@ely-keskus.fi

Hankepäällikkö **Jaana Lappi**, työ- ja elinkeinoministeriö, puh. 029 506 2658, jaana.lappi@tem.fi
Neuvotteleva virkamies **Mikko Martikainen**, työ- ja elinkeinoministeriö, puh. 029 506 4795,
mikko.martikainen@tem.fi

Kehittämispäällikkö **Katri Lehtonen**, työ- ja elinkeinoministeriö, puh. 029 506 4926,
katri.lehtonen@tem.fi

⁹ Terveysteknologian vuosi 2019, Healthtech Finland